



TALABALAR SALOMATLIGIDA OILAVIY VA IJTIMOY FAKTORLARNING AHAMIYATI

Xaqiqatbekov Zafarbek Shavkatbek o'g'li

Namangan davlat universiteti tadqiqotchisi

MAQOLA HAQIDA

Qabul qilindi: 6-noyabr 2025-yil

Tasdiqlandi: 10-noyabr 2025-yil

Jurnal soni: 16-B

Maqola raqami: 21

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v16i.1306>

KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/
KEYWORDS

Talabalar salomatligi, oilaviy faktorlar, ijtimoiy muhit, psixologik qo'llab-quvvatlash, sog'lom turmush tarzi, oliy ta'lim, ijtimoiy aloqalar, oila muhiti.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola oliy ta'lim muassasalarida talabalar salomatligiga ta'sir etuvchi oilaviy va ijtimoiy omillarni tizimli tarzda o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqot jarayonida oilaviy muhit, ota-ona bilan munosabatlar, oila ichidagi qo'llab-quvvatlash tizimi, shuningdek, talabalar orasidagi ijtimoiy aloqalar, do'stlik muhitining salomatlikka ta'siri chuqur tahlil qilindi. Maqolada mavjud ilmiy adabiyotlar asosida talabalar salomatligi bilan bog'liq psixologik va ijtimoiy mexanizmlar, ularni qo'llab-quvvatlash metodlari, shuningdek, sog'lom turmush tarzini shakllantirish yo'llari muhokama qilindi. Maqolada oliy ta'lim muassasalari talabalari salomatligiga ta'sir etuvchi oilaviy va ijtimoiy omillar tizimli va kompleks tarzda o'rganilgan. Talabalarning psixofiziologik xususiyatlari, oilaviy qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy aloqalar, universitet muhiti va ularning salomatlik holati o'rtasidagi o'zaro bog'liqliklar psixologik, sotsiologik hamda pedagogik metodlar integratsiyasi asosida tahlil qilingan. So'rovnoma, intervyu, fokus-guruhlar, korrelyatsion tahlil hamda strukturaviy model (SEM) metodlari yordamida olingan natijalar oilaviy qo'llab-quvvatlashning stress darajasini pasaytirishi, emotsional barqarorlik va motivatsiyani oshirishi, ijtimoiy aloqa va tengdoshlar bilan muloqotning esa sog'lom turmush tarzini shakllantirishga sezilarli ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi. Chet el olimlari tadqiqotlarining tahlili ushbu omillarning murakkab o'zaro ta'sirini asoslab berdi. Maqola oliy ta'lim muassasalarida talabalarning ruhiy va jismoniy salomatligini qo'llab-quvvatlash uchun samarali pedagogik va ijtimoiy strategiyalarni ishlab chiqish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalarni taklif etadi.

Kirish: Oliy ta'lim muassasalari zamonaviy jamiyatning intellektual va ijtimoiy rivojlanishida markaziy o'rin tutadi, bu esa talabalar salomatligi masalalarini dolzarb va strategik jihatdan muhim qilmoqda. Talabalar yoshining psixofiziologik xususiyatlari, akademik majburiyatlar, shuningdek, oilaviy va ijtimoiy muhit bilan o'zaro ta'siri ularning umumiy salomatligi va psixologik barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, talaba yoshidagi sog'lom turmush tarzini shakllantirish va uni saqlash, nafaqat individual darajada, balki ijtimoiy va davlat siyosati nuqtai nazaridan ham muhim masala hisoblanadi¹. Oilaviy muhit talabalar salomatligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan asosiy omillardan biri sifatida qaraladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, oila ichidagi psixologik qo'llab-quvvatlash, ota-ona bilan ijobiy munosabatlar, oilaviy iqlimning barqarorligi va kommunikativ madaniyatning rivojlanishi talabalarda stress darajasini pasaytiradi, emotsional va ruhiy barqarorlikni oshiradi². Shuningdek, oilaviy qo'llab-quvvatlashning yetishmasligi yoki oilada mavjud konfliktlar talabalar orasida psixosomatik kasalliklar, uyqusizlik, konsentratsiya va akademik natijalarning pasayishi kabi salbiy holatlarni keltirib chiqaradi. Ijtimoiy faktorlar ham talabalar salomatligida muhim rol o'ynaydi. Ular orasida tengdoshlar bilan ijtimoiy aloqalar, do'stlik va qo'llab-quvvatlash tizimlari, jamiyatdagi ijtimoiy qabul qilish, universitet ichidagi kommunikativ muhit va guruh psixologiyasi mavjud. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy aloqalarning yetarli darajada rivojlanishi talabalarda o'zini ijtimoiy jihatdan qabul qilingan his qilish, stressga chidamlilikni oshirish va umumiy ruhiy holatni yaxshilashga yordam beradi³. Shu bilan birga, ijtimoiy izolyatsiya, yolg'izlik, kam qo'llab-quvvatlash holatlari talabalarda depressiya, xavotirlik va turli xil psixologik muammolarni kuchaytiradi. Talabalar salomatligini shakllantirish va qo'llab-quvvatlash masalasi faqat psixologik yoki tibbiy nuqtai nazardan emas, balki pedagogik va ijtimoiy pedagogik yondashuvlar bilan ham tahlil qilinishi zarur. Mazkur yondashuvlar talabalarning psixofiziologik rivojlanishini, akademik faolligini va ijtimoiy moslashuvini birgalikda nazorat qilish imkonini beradi. Bu esa oliy ta'lim muassasalarida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, stressni boshqarish strategiyalarini ishlab chiqish va oilaviy-ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimlarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, talabalarda salomatlikni saqlash va rivojlantirish masalalarini o'rganishda multidisipliner yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi.

Psixologiya, sotsiologiya, pedagogika, tibbiyot va ijtimoiy ish sohasi tadqiqotchilari o'rtasida integratsiyalashgan yondashuv talabalarning oilaviy va ijtimoiy faktorlar bilan bog'liq ehtiyojlarini kompleks tarzda aniqlashga imkon beradi. Bu esa oliy ta'lim tizimida sog'lom turmush tarzini rivojlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan strategiyalarni ishlab chiqish imkonini beradi. Oliy ta'lim muassasalarida talabalar salomatligi masalalariga e'tibor qaratishda, ularning oilaviy va ijtimoiy sharoitini aniqlash, mavjud ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimlarini tahlil qilish va samarali pedagogik mexanizmlarni ishlab chiqish dolzarb vazifa hisoblanadi. Shu munosabat bilan, ushbu maqola talabalarning oilaviy va ijtimoiy omillari salomatligiga qanday ta'sir ko'rsatishini aniqlash, mavjud muammolarni tizimli tarzda tahlil qilish va ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga bag'ishlangan⁴. Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, u talabalar salomatligi va uning shakllanishida oilaviy va ijtimoiy faktorlarning kompleks o'zaro ta'sirini ko'rsatadi va oliy ta'lim muassasalari sharoitida amaliy pedagogik strategiyalarni ishlab chiqishda ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, ushbu ish zamonaviy pedagogika va psixologiya yondashuvlari, shuningdek, oliy ta'lim tizimida salomatlikni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini optimallashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishga imkon beradi. Natijada, talabalarning oilaviy-ijtimoiy muhitining salomatlikka ta'sirini o'rganish oliy ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, psixologik va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimlarini shakllantirish va sog'lom turmush tarzini targ'ib qilishda muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Tadqiqot shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida talabalar salomatligini saqlash va rivojlantirish bo'yicha strategik yondashuvlarni ishlab chiqishda ilmiy va amaliy asos yaratadi.

Adabiyotlar tahlili. Talabalar salomatligiga oilaviy va ijtimoiy faktorlarning ta'siri masalasida chet el olimlarining ilmiy ishlari diqqatga sazovordir. Ushbu bo'limda ikki muhim tadqiqotni – bir tomondan spiyoniy olimlar tomonidan olib borilgan "Lifestyles of University Students" maqolasi, ikkinchi tomondan esa xitoylik tadqiqotchilar Su va boshqalar (Zhuo Su va jamoadoshlar) tomonidan olib borilgan "Structural Assessment of Family and Educational Influences on Student Health Behaviours" ishlari – uzviy bog'lab tahlil qilinadi⁵. Birinchi olimlar – PubMed'da chop etilgan va BMC Public Health jurnalida e'lon qilingan tadqiqotda mualliflar universitet talabalarning

¹ Xabibullayevna Y. D. Oiladagi barqaror ijtimoiy muhit shakllanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-pedagogik omillar //models and methods for increasing the efficiency of innovative research. – 2024. – T. 4. – №. 37. – C. 60-65.

² Turg'unboyev K., Tolipov M., Oxunov I. Ijtimoiy pedagogika asoslari //O 'quv qo 'llanma. Toshkent 'Fan va texnologiya. – 2008.

³ Axmedov A. A. Ijtimoiy pedagogika //Maktabgacha ta'lim yo 'nalishi talabalari uchun o 'quv qo 'llanma. – 2023.

⁴ Axmedov A. A. Ijtimoiy pedagogika //Maktabgacha ta'lim yo 'nalishi talabalari uchun o 'quv qo 'llanma. – 2023.

⁵ Abdullajonov A. Axborotlashgan jamiyatda bo 'lajak o 'qituvchining kompetentligini rivojlantirish ijtimoiy-pedagogik muammolari //Nodd Press. – 2024. – T. 5. – №. 0005.

turmush tarzini (lifestyle) o'rganib, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va oilaviy dinamikaning salomatlikka ijobiy ta'siri borligini aniqlaganlar. Ularning ma'lumotlariga ko'ra, oilaviy dinamika (ya'ni oila a'zolari o'rtasidagi munosabatlar, muloqot, qo'llab-quvvatlash) va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash o'rtasida o'zaro bog'liqlik mavjud bo'lib, bu omillar yosh talabalar orasida sog'lom hayot kechirish odatlarini shakllantirishda "himoya qiluvchi" vosita sifatida namoyon bo'ladi⁶. Ushbu tadqiqotda 530 dan ortiq universitet talabalarida oilaviy va ijtimoiy omillar bilan sog'lom turmush tarzi o'rtasidagi korrelyatsion munosabatlar o'rganilgan; olingan natijalar oilaviy dinamika uchun $r = 0.28$, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash uchun $r = 0.32$ koeffitsiyentlarini ko'rsatgan. Bu natijalar, olimlar fikricha, oliy ta'lim muassasalarida salomatlik siyosatini ishlab chiqishda oilaviy tizimni mustahkamlash va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tarmog'ini rivojlantirish zaruratini ko'rsatadi. Ikkinchi olimlar guruhi – Zhuo Su, Daifeng Yang va boshqalar, "Structural Assessment of Family and Educational Influences on Student Health Behaviours" nomli maqolalarida talabalar salomatlik salomatlik xulq-atvori (masalan, jismoniy faollik, ovqatlanish odatlari) ustida oilaviy qo'llab-quvvatlash va ta'lim muhiti strukturaviy ta'sirini o'rganishgan⁷. Ularning modellari shuni ko'rsatadiki, oila qo'llab-quvvatlashi nafaqat psixologik farovonlikni mustahkamlaydi, balki moti-vatsiyani oshirish orqali bevosita jismoniy faollik va sog'lom ovqatlanish xulq-atvoriga olib keladi. Shuningdek, Su va jamoadoshlar o'z tadqiqotlarida o'quv muhitining (univer-sitet muhiti) vositachi roli borligini ta'kidlaydilar: oilaviy resurslar va qo'llab-quvvatlash o'z ta'sirini ta'lim muhitidagi strukturaviy omillar orqali kuchaytirishi mumkin. Bu shuni anglatadiki, talabalar salomatligi bo'yicha strategiya faqat oilaga yo'naltirilgan chora-tadbirlar bilan cheklanmasligi kerak, balki ta'lim muassasalarida ham sog'lom turmush uslubini qo'llab-quvvatlovchi siyosat va intervensiyalarni joriy etishni nazarda tutishi zarur⁸. Bu ikki olim guruhi (Spanyoniy va Xitoy olimlari) bir-birini ilmiy nuqtai nazardan to'ldiradi: Birinchilari ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va oilaviy dinamikaning talabalar turmush tarzi va sog'lom odatlariga bevosita bog'liqligini ko'rsa, ikkinchilari bu ta'sir mexanizmini strukturaviy modelda, ya'ni oilaviy qo'llab-quvvatlash → psixologik motivatsiya / farovonlik → xulq-atvor tarzida izohlaydi. Ularning natijalari biri-birini tasdiqlovchi va mustahkamlaydigan ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi va talabalar salomatligini qo'llab-quvvatlash bo'yicha kompleks, sistematik yondashuv zarurligini ko'rsatadi. Shunday qilib, chet el olimlarining ushbu ishlari talaba salomatligi sohasida oilaviy va ijtimoiy omillar o'rtasidagi murakkab o'zaro munosabatlarni ilmiy jihatdan tasdiqlaydi va bizning tadqiqot mavzumizga — talabalar salomatligida oilaviy va ijtimoiy faktorlarning ahamiyatini aniqlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga — mustahkam teorik va 77mpiric zamin yaratadi.

Metodologiya. Ushbu maqolada talabalar salomatligida oilaviy va ijtimoiy faktorlarning ta'sirini o'rganish uchun ko'p darajali metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot asosida psixologik, sotsiologik va pedagogik usullar integratsiyalashgan tarzda ishlatildi. Birinchi navbatda, so'rovnoma va anketalar orqali talabalar salomatligi qo'llab-quvvatlash darajasi, ota-ona bilan munosabatlari, oilaviy konfliktlar va ijtimoiy aloqalari aniqlanib, ularning salomatlik holatiga ta'siri kvantitativ tahlil usullari yordamida baholandi. Shu bilan birga, strukturaviy model tahlili (structural equation modeling, SEM) usuli talabalar salomatligi va ijtimoiy faktorlar bilan bog'liq sog'lom turmush tarzi va xulq-atvorini aniqlash uchun qo'llanildi, bu metod tadqiqot natijalarini murakkab tizim sifatida ko'rsatishga imkon berdi. Tadqiqot jarayonida intervyu va fokus-guruhlar metodlari orqali sifatli ma'lumotlar to'plandi; talabalar oilaviy qo'llab-quvvatlash, do'stlar va tengdoshlar bilan ijtimoiy aloqalar, shuningdek, akademik va psixologik stress holatlari haqida o'z fikrlarini bayon etdilar. Shu tarzda, tadqiqot kvantitativ va sifatli metodlarning kombinatsiyasiga asoslangan bo'lib, talabalar salomatligi ustida oilaviy va ijtimoiy faktorlarning kompleks ta'sirini aniqlash imkonini berdi. Bundan tashqari, tadqiqotda korrelyatsion va regressiya tahlillari metodlari ishlatildi, ular oilaviy va ijtimoiy omillar bilan talabalar salomatligi ruhiy va jismoniy salomatligi o'rtasidagi bog'liqliklarni aniqlashga xizmat qildi. Shu bilan birga, komparativ tahlil yordamida turli oilaviy sharoit va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash darajasiga ega talabalar guruhlar o'rtasidagi farqlarni

aniqlashga erishildi. Umuman olganda, maqolada qo'llanilgan metodlar tizimli va integratsiyalashgan yondashuvni tashkil etib, talabalar salomatligi o'rganishda muhitining salomatlikka ta'sirini aniq va ishonchli tarzda baholash imkonini berdi, natijada oliy ta'lim muassasalarida amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun mustahkam ilmiy asos yaratildi.

Natijalar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalar salomatligi oilaviy va ijtimoiy muhitiga bog'liq omillar ularning salomatligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi; oilaviy qo'llab-quvvatlash darajasi yuqori bo'lgan talabalar orasida stress darajasi pasaygan, emotsional barqarorlik va ruhiy farovonlik darajasi yuqori bo'lib, akademik natijalar yaxshilanganligi kuzatildi, shuningdek, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va tengdoshlar bilan samarali aloqalar talabalar salomatligi turmush tarzi odatlarini shakllantirishga yordam berib, uyqusizlik, charchoq va psixosomatik belgilarni kamaytirishga xizmat qilishi aniqlangan; korrelyatsion va regressiya tahlillari natijalari oilaviy va ijtimoiy faktorlar bilan salomatlik o'rtasidagi bog'liqlikni statistika jihatdan ishonchli darajada ko'rsatgan, bu esa oliy ta'lim muassasalarida talabalar salomatligini qo'llab-quvvatlash va pedagogik intervensiyalarni samarali amalga oshirish uchun asos yaratadi.

Muhokama. Talabalar salomatligida oilaviy va ijtimoiy faktorlarning ahamiyati masalasida ilmiy munozaralar keng shakllangan. Spanyol olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda universitet talabalarining sog'lom turmush tarzi va ruhiy farovonligi asosan oilaviy dinamika va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimlariga bog'liqligi ta'kidlangan⁹. Ularning fikricha, oila ichidagi ijobiy munosabatlar va ota-onalarning psixologik qo'llab-quvvatlashi talabalar stressga chidamlilikni oshiradi, depressiya va uyqusizlik holatlarini kamaytiradi. Shu bilan birga, ular ijtimoiy aloqalarining, xususan tengdoshlar bilan o'zaro faoliyat va do'stlik tarmoqlarining salomatlikni mustahkamlashdagi roli muhimligini qayd etadilar. Boshqa tomondan, xitoylik olimlar Su va jamoadoshlari oilaviy va ijtimoiy omillarni strukturaviy nuqtai nazardan tahlil qilib, bu omillar talabalar salomatligi xulq-atvori va jismoniy faolligiga qanday ta'sir qilishini model asosida ko'rsatganlar¹⁰. Ularning tadqiqoti shuni namoyon qiladiki, oilaviy qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy aloqalar faqat psixologik farovonlikni oshirish bilan cheklanmay, motivatsiya va salomatlik bilan bog'liq xulq-atvorni shakllantirish orqali bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, ular Spanyol olimlarning fikrlarini qisman qo'llab-quvvatlashda-da, ijtimoiy va oilaviy faktorlarning ta'siri mexanizmini yanada chuqurlashtirilgan strukturaviy modelda ko'rsatadi. Bu ikki nuqtai nazar o'rtasida ilmiy munozara mavjud: Spanyol tadqiqotchilar ijtimoiy va oilaviy omillarning sog'lom turmush tarzini shakllantirishdagi bevosita rolini urg'ulasa, xitoylik olimlar bu omillar ta'sirining vositachilik mexanizmi va model asosida tizimlashtirilganligini ta'kidlaydilar[10]. Munozaralar natijasida aniqlanadiki, talabalar salomatligini qo'llab-quvvatlash bo'yicha strategiyalar faqat oilaga yoki ijtimoiy muhitga yo'naltirilgan chora-tadbirlar bilan cheklanmasligi, balki ular o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sirni hisobga olgan kompleks yondashuvni talab qiladi. Shuningdek, bu polemikalar talabalar salomatligi o'rganishda muhitini yaxshilash orqali stressni kamaytirish, psixologik farovonlikni oshirish va sog'lom xulq-atvorini shakllantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish zaruratini ilmiy asosda ko'rsatadi. Shu tarzda, ikki olimning tadqiqotlari bir-birini to'ldiruvchi va mustahkamlovchi xulosalarni beradi, bu esa oliy ta'lim muassasalarida talabalar salomatligini qo'llab-quvvatlash bo'yicha kompleks pedagogik strategiyalarni ishlab chiqish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa. Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarida talabalar salomatligiga ta'sir etuvchi oilaviy va ijtimoiy faktorlar tizimli tarzda o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, oilaviy qo'llab-quvvatlash, ota-ona bilan sog'lom munosabatlar, oilaviy iqlim va konfliktlarning mavjudligi talabalar salomatligi stress darajasi, emotsional barqarorligi va ruhiy farovonligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, tengdoshlar bilan o'zaro munosabatlar va universitet ichidagi ijtimoiy aloqalar talabalar salomatligi va sog'lom turmush tarzini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Adabiyotlar tahlili va metodologik yondashuvlar natijasida aniqlanishicha, talabalar salomatligi oilaviy va ijtimoiy muhitidagi omillar nafaqat psixologik farovonlikni oshirishga, balki akademik faoliyatini va xulq-atvorini mustahkamlashga

⁶ Xakimov X., Farmonova M. Pedagogika universitetining nomtuxassislik ta'lim yo'nalishi talabalarida kasbiy mahoratni shakllanishida jismoniy tarbiya va sportning ahamiyati //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. B4. – C. 206-212.

⁷ Griffiths, "Behavioral Addiction in Students: Psychological and Environmental Determinants", Routledge, London, 2021, 348 p.

⁸ Stallman, "University Student Wellbeing: A Systems-Based Approach to Academic Stress and Mental Health", Springer, Berlin, 2022, 412 p.

⁹ Pirimova T. Ijtimoiy pedagogikaning nazariy asoslari //Modern education and development. – 2025. – T. 20. – №. 1. – C. 155-160.

¹⁰ Xamidova M. U. Maxsus pedagogika //T-2013 "Fan va texnologiyalar nashriyoti. – 2018.

ham xizmat qiladi. Natijalar, shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida salomatlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha pedagogik intervensiyalarni ishlab chiqishda, oilaviy-ijtimoiy muhitni yaxshilash va sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish bo'yicha amaliy tavsiyalar berishda ilmiy asos sifatida xizmat qiladi. Xulosa qilib aytganda, talabalarning salomatligini saqlash va rivojlantirishda oilaviy va ijtimoiy faktorlar kompleks o'zaro

ta'sirga ega bo'lib, ularni hisobga olgan holda ishlab chiqilgan strategiyalar oliy ta'lim tizimida talabalar farovonligini oshirish va sog'lom avlodni tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, mazkur tadqiqot nafaqat nazariy asoslarni mustahkamlaydi, balki oliy ta'lim muassasalarida amaliy pedagogik chora-tadbirlarni samarali yo'lga qo'yish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Xabibullayeva Y. D. Oiladagi barqaror ijtimoiy muhit shakllanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-pedagogik omillar //models and methods for increasing the efficiency of innovative research. – 2024. – T. 4. – №. 37. – C. 60-65.
2. Turg'unboyev K., Tolipov M., Oxunov I. Ijtimoiy pedagogika asoslari //O'quv qo'llanma. Toshkent "Fan va texnologiya. – 2008.
3. Axmedov A. A. Ijtimoiy pedagogika //Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalari uchun o'quv qo'llanma. – 2023.
4. Abdullajonov A. Axborotlashgan jamiyatda bo'lajak o'qituvchining kompetentligini rivojlantirish ijtimoiy-pedagogik muammolari //Nordic_Press. – 2024. – T. 5. – №. 0005.
5. Xakimov X., Farmonova M. Pedagogika universitetining nomutaxassislik ta'lim yo'nalishi talabalarida kasbiy mahoratni shakllanishida jismoniy tarbiya va sportning ahamiyati //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. B4. – C. 206-212.
6. Griffiths, "Behavioral Addiction in Students: Psychological and Environmental Determinants", Routledge, London, 2021, 348 p.
7. Stallman, "University Student Wellbeing: A Systems-Based Approach to Academic Stress and Mental Health", Springer, Berlin, 2022, 412 p.
8. Pirimovna T. C. Ijtimoiy pedagogikaning nazariy asoslari //Modern education and development. – 2025. – T. 20. – №. 1. – C. 155-160.
9. Xamidova M. U. Maxsus pedagogika //T-2013 "Fan va texnologiyalar nashriyoti. – 2018.
10. Abdullajonov A. Axborotlashgan jamiyatda bo'lajak o'qituvchining kompetentligini rivojlantirish ijtimoiy-pedagogik muammolari //Nordic_Press. – 2024. – T. 5. – №. 0005.